

НАСТАВНО И НАУЧНО – УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Александре Д. Ђорђевић

Одлуком Наставног и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-522/1-8.5 од 26.05.2020. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Александре Д. Ђорђевић под насловом:

**ДОБРО У ПЛАНИРАЊУ:
МОДЕЛ ВРЕДНОСНОГ РАСУЂИВАЊА У ПРАКСИ РАЗВОЈА ГРАДА**

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1 Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидаткиња је школске 2014/2015. године уписала студијски програм Докторских студија Архитектура и урбанизам (усмерена настава и ужа научна област истраживања: урбанизам). На основу члана 46. и члана 109. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), а у вези са чланом 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 15. новембра 2019. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 25. новембра 2019. године, донело одлуку број 01-2636/2-5.2 којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидаткиње Александре Д. Ђорђевић, мастер инжењера архитектуре и мастер инжењера урбанизма и регионалног развоја, под насловом „Добро у планирању: Модел вредносног расуђивања у пракси развоја града“, у саставу:

- др Марија Маруна, ментор
редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Владан Ђокић, члан Комисије
редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Урош Радосављевић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Велимир Шећеров, члан Комисије
редовни професор Универзитета у Београду Географског факултета

На основу члана 40. Закона о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 88/2017) а у вези са чланом 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета“, бр. 119/18), члана 30. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ“, бр. 122/20) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 11. фебруара 2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној 18. марта 2020. године, донело одлуку број. 01-415/2-7.3 да се Александри Д. Ђорђевић, мастер инжењеру архитектуре и мастер инжењеру урбанизма и регионалног развоја, одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Добро у планирању: Модел вредносног расуђивања у пракси развоја града“ и да се за ментора именује проф. др Марија Маруна.

Априла 2020. године, завршену докторску дисертацију кандидаткиња је, уз сагласност ментора, предала на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр.119/18), члана 34. Правилника о докторским академским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 27.05.2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 26.05.2020. године, донело одлуку број 01-522/2-8.5 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње „Добро у планирању: Модел вредносног расуђивања у пракси развоја града“, у саставу:

- др Владан Ђокић, председник Комисије
редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Марија Маруна, ментор,
редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Урош Радосављевић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета
- др Велимир Шећеров, члан Комисије
редовни професор Универзитета у Београду Географског факултета

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура* и ужој научној области *Урбанизам*, за које је Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Марија Маруна, редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета.

Списак радова који квалификују проф. др Марију Маруну за ментора докторске дисертације:

- Maruna, M., Čolić, R., Milovanović Rodić, D. (2018). A New Regulatory Framework as both an Incentive and Constraint to Urban Governance in Serbia. In: J.C.Bolay, T.Maričić, S.Zeković (eds.) *A Support to Urban Development Process* (pp. 80–108). Belgrade: EPFL & IAUS. ISBN 978-2-8399-2394-1. <http://www.spuds.edu.rs/book-contributios.php>
- Milojkic, D., Maruna, M. (2015). Saving urban planning from another utopian model. In Vaništa Lazarević, E., Vukmirović, M., Krstić Furundžić A., Đukić, A. (Eds.) *Keeping Up with Technologies to Improve Places* (pp.14–24). Cambridge Scholars Publishing. 978-1-4438-7739-8
- Maruna, M. (2015). Can planning solutions be evaluated without insight into the proces of their creation? Proceedings of the 20th International Conference on Urban Planning and Regional

Development in the Information Society GeoMultimedia 2015: REAL CORP. Ghent, Belgium, 5–7. May

- Никовић, А., Манић, Б., Маруна, М. (2015) Савремена архитектонска пракса: институционални оквир и правила грађења [Contemporary architectural practice: Institutional framework and building rules]. *Архитектура и урбанизам*, бр.40, стр.66–71.
- Maruna, M., Maruna, V. (2013). Plan Development Process as a Methodology for Contemporary Urban Planning. *Journal of Applied Engineering Science*, Vol 11.No.2, str.63–74.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Александра Ђорђевић (1990) је рођена у Врању где је завршила основно и средње образовање. Основне академске студије Архитектуре на Универзитету у Београду - Архитектонском факултету уписала је 2009. године а завршила 2012. године. На Универзитету у Београду - Архитектонском факултету је 2012. уписала, а 2014. године завршила два мастер програма: Архитектура - усмерење Архитектура и Интегрални урбанизам и тиме стекла звања мастер инжењера архитектуре и мастер инжењера урбанизма и регионалног развоја. У току свог школовања била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011-2014) док је за остварене резултате била награђена са два признања (Награда Светог Саве за град Врање и награда Фондације Сестре Булајић). Докторске студије Архитектуре и урбанизма на Архитектонском факултету у Београду уписала је 2014. године. Од уписа на докторске студије, активно се бави научно-истраживачким радом, а од 2018. године, ангажована је на пројекту ТР (36035) Друштвени аспекти развоја насеља и климатске промене – међусобни утицаји (Подпројекат 3) финансираном од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике. У току докторских студија, учествовала је на већем броју радионица за докторанте и објавила је већи број научних радова у часописима и зборницима са конференција. Од 2014. године, активно учествује на интернационалним и националним урбанистичко-архитектонским конкурсима у оквиру различитих ауторских тимова са којима је остварила више признања. Запослена је у звању асистента на Департману за урбанизам на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету од 2015. године, где са већим бројем наставника учествује на предметима Департмана за Урбанизам на основним и мастер студијама.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација под насловом „Добро у планирању: Модел вредносног расуђивања у пракси развоја града има укупно 199 страна. Основни текст дисертације је подељен у 5 поглавља и броји 160 страна. У дисертацији је коришћена 171 референца које су наведене након основног текста на 8 страна. Листа референци састоји се од 83 научна чланка, 18 књига и етичких кодекса, 20 извора из домена законске и планске документације, 47 интернет извора, 2 саопштења са конференција и 1 докторске дисертације. Прилози дисертације садрже 4 сегмента и дати су на 24 стране. Испред основног текста дисертације налази се резиме на српском и енглеском језику, изјава захвалности и детаљан садржај. У завршеном делу

дисертације налази се списак дијаграма, слика и табела, биографија аутора и пратеће изјаве. Дисертација садржи 71 дијаграм, 4 слике и 7 табела.

У наставку текста је дат садржај дисертације.

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. Уводне напомене о теми истраживања
  - 1.1.1. Појмовно одређење
  - 1.1.2. Теоријски оквир истраживања
- 1.2. Проблем и предмет истраживања
- 1.3. Циљеви истраживања
- 1.4. Задаци истраживања
- 1.5. Хипотезе рада
- 1.6. Научне методе
- 1.7. Научна оправданост дисертације, очекивани резултати и практична примена резултата

2. ДОБРО У ПЛАНИРАЊУ ГРАДА

- 2.1. Систематични преглед литературе
- 2.2. Анализа садржаја најцитиранијих чланака
- 2.3. Категоризација и систематизација
  - 2.3.1. Вредносно расуђивање и планирање
    - 2.3.1.1. Моћ као основа вредносног расуђивања
    - 2.3.1.2. Јавни интерес као основа вредносног расуђивања
    - 2.3.1.3. Правда као основа вредносног расуђивања
    - 2.3.1.4. Дијалог као основа вредносног расуђивања
    - 2.3.1.5. Политика као основа вредносног расуђивања
    - 2.3.1.6. Морфолошка димензија као основа вредносног расуђивања
  - 2.3.2. Вредносно расуђивање и продукти планирања
    - 2.3.2.1. Легитимност планирања и регулаторни оквир
    - 2.3.2.2. Питање етике и евалуације планова
    - 2.3.2.3. Питање етике у истраживању
  - 2.3.3. Систематизација

3. МОДЕЛ ВРЕДНОСНОГ РАСУЂИВАЊА У ПРАКСИ РАЗВОЈА ГРАДА

- 3.1. Теоријска поставка модела, општи аспекти и критеријуми
- 3.2. Тестирање модела у пракси развоја града у Србији
  - 3.2.1. Пракса планирања у Србији
  - 3.2.2. Студија случаја фабрике Беко у Београду
    - 3.2.2.1. Контекст и хронологија догађаја
    - 3.2.2.2. Анализа актера и хронологије укључивања актера
    - 3.2.2.3. Евалуација примера на основу утврђених аспеката
    - 3.2.2.4. Систематизација резултата евалуације примера
  - 3.2.3. Студија случаја насеља Степа Степановић у Београду
    - 3.2.3.1. Контекст и хронологија догађаја
    - 3.2.3.2. Анализа актера и хронологије укључивања актера
    - 3.2.3.3. Евалуација примера на основу утврђених аспеката
    - 3.2.3.4. Систематизација резултата евалуације примера
- 3.3. Дискусија резултата примене модела

4. КА ДОБРОЈ ПРАКСИ РАЗВОЈА ГРАДА

4.1. Значај модела за обезбеђење легитимности планирања и дефинисање регулаторног оквира

4.1.1. Утврђивање процедура за израду, измену и усвајање планских и техничких докумената

4.1.2. Већа ангажованост, информисаност и едукованост заинтересованих страна у пракси развоја града

4.1.3. Одговорност актера у процесу праксе развоја града

4.2. Значај модела за евалуацију планова и планских одлука 154

4.2.1. Унапређење процеса стручне контроле планских и техничких докумената

4.2.2. Евалуација процеса и продуката планирања

4.3. Значај модела у домену етике у истраживању

5. ЗАКЉУЧАК

6. ЛИТЕРАТУРА

7. ПРИЛОЗИ И ИЛУСТРАЦИЈЕ

7.1. Документациона основа за одабир часописа

7.2. Документациона основа за систематичан преглед литературе

7.3. Списак препознатих текстова и селекција тридесет најцитиранијих чланака

7.4. Списак илустрација

8. Биографија аутора

9. Изјава о ауторству

10. Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

11. Изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Докторска дисертација се састоји из три основна дела: увода, централног дела истраживања у оквиру којег се даје приказ и интерпретација резултата истраживања и закључка. Након тога следи списак литературе, прилози и илустрације.

У уводу су приказани контекст и област истраживања, дефинисан је истраживачки проблем, представљани су циљеви и задаци истраживања, основне хипотезе истраживања, образложене су усвојене методологије истраживања и представљени су основни концепти и појмови који су коришћени у раду. На крају поглавља, изложена је научна оправданост и очекивани резултати истраживања.

Средишњи део дисертације се састоји из три сегмента. Први сегмент представља теоријски оквир истраживања у којем су приказана теоријска разматрања о *добром* у планирању. Фокус поглавља је на интерпретацији резултата систематичног прегледа литературе и анализи садржаја најрелевантнијих текстова на основу којих је извршена систематизација истраживачких питања и категоризација аспеката вредносног расуђивања у процесу и продуктима планирања. Детаљно образложење теоријских ставова у оквиру дефинисаних аспеката омогућило је продубљивање теоријског знања и креирање критичке платформе која повезује етику и планирање, пружајући тиме основ за креирање нормативне основе за расуђивање и деловање у планирању, односно основ за креирање логичке поставке модела. Поред тога, поменути методолошки поступци омогућили су да се на крају поглавља

креира свеобухватни хронолошки и визуелни приказ еволуције теоријске мисли о *добром* у савременом контексту планирања који омогућава сагледавање и успостављање релација између различитих теоријских ставова који повезују етику и планирање. Фокус другог сегмента је на интерпретацији претходно дефинисаног теоријског полазишта у облику модела за праћење и анализирање вредносног расуђивања у пракси развоја града. Пре свега, детаљно се образлажу аспекти, који директно произилазе из теоријског оквира, а потом се даје образложење критеријума за вредновање. Такође, дата је и визуелна и аналитичка репрезентација модела уз образложење начина функционисања модела, успостављајући тиме референтни оквир за истраживање *доброг* у пракси развоја града. Дефинисана структура модела је у потпуности одредила сва даља поглавља успостављајући истраживачки оквир и нудећи специфичну истраживачку перспективу како за анализу тако и за евалуацију студија случајева. С тим у виду, извршено је тестирање примењивости модела у пракси развоја града на два конкретна примера: студије случаја фабрике Беко у Београду и студије случаја насеља Степа Степановић у Београду. Поред приказа контекста планирања и описа изабраних студија случаја, фокус се ставља на хронологију догађаја, приказ детаља и појединости процеса одлучивања у пројекту, политичке и друштвене околности које прате пројекте, усвојене легислативне и планерске документе, изјаве и „сведочења” о вредностима на основу којих су доношени избори у процесу, детаљни приказ и хронологију укључивања актера у пракси развоја града. За сваку студију случаја извршена је евалуација на основу утврђених аспеката и систематизације резултата добијених поменутом евалуацијом. На крају поглавља, извршена је дискусија резултата примене модела.

Трећи сегмент има за циљ да на основу систематизације налаза добијених евалуацијом студија случаја размотри могућности и ограничења примене модела у доменима који су претходно идентификовани као значајни фактори за успостављање везе између етике и планирања, односно ка елементима који омогућавају *добр*у праксу развоја града. С тим у вези, ову фазу прати истраживање могућности померања од вредности ка акцији, односно истраживање могућности примене модела за унапређење легитимности планирања и дефинисања регулаторног оквира, методологије евалуације планова и планских одлука, али и значаја модела у домену етике у истраживању.

У закључку се сумирају резултати претходног истраживања, даје се образложење у односу на основне претпоставке, образлаже се како истраживање одговара на истраживачки проблем и приказују се шири теоријски и практични доприноси у односу на добијене резултате. Поред тога, наглашена су ограничења и дилеме које су се јавиле током истраживања као и правци даљег истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У докторској дисертацији кандидаткиња је остварила значајан научни допринос у научној области Архитектура, односно ужој научној области Урбанизам. Савременост дисертације уочава се у бављењу темама из области теорије планирања, конкретно етике у планирању. Ова тема је након напуштања идеје о технократском планирању, признавања значаја политичког аспекта за активност планирања и немогућности вредносне неутралности планера, добила пажњу у истраживачким круговима након 1980. године. Имајући то у виду, ова област планирања још увек није довољно истражена, како на међународном тако и на

националном нивоу. У складу са тим, дисертација нуди свеобухватан преглед развоја теоријске мисли о *добром* у планирању, односно систематизован преглед различитих теоријских позиција о томе шта усмерава вредносно расуђивање у планирању.

С теоријског и методолошког аспекта, оригиналност је препозната у примени методе систематичног прегледа литературе, коришћеног за идентификацију најрелевантнијих теоријских достигнућа, али и за разумевање и наглашавање различитих теоријских гледишта и специфичних истраживачких проблема. Поред тога, оригиналност се може идентификовати у начину на који кандидаткиња успоставља релације између различитих аспеката који усмеравају вредносно расуђивање, а који се често у истраживању посматрају одвојено и независно једни од других.

Иако је тежиште рада дато на дефинисању модела вредносног расуђивања у пракси развоја града на основу теоријских ставова, дисертација нуди и приказ примене модела у локалним контекстуалним условима демонстрирајући како се промишљањем доброг на конкретним примерима може дугорочно унапредити пракса развоја града. Наведено унапређење праксе развоја града дато је кроз три нивоа: обезбеђење легитимности планирања и дефинисање регулаторног оквира, пружање нових методолошких алата за евалуацију планова и планских одлука и наглашавање етичке перспективе у истраживању.

Посматрано у целини, оригиналност и савременост истраживања засновани су на примени иновативних научних метода и интерпретацији актуелних теоријских становишта за формулисање модела вредносног расуђивања у пракси развоја града. Имајући у виду да је модел дефинисан на основу теоријских становишта међународних ауторитета, модел је генерално примењив у различитим градовима независно од система планирања, док се специфичност локалног контекста развија кроз индикаторе који ближе одређују критеријуме.

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду и налаза у извештају из програма *iThenticate* којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „*The good in planning: model value judgment in city development practice*“, аутора Александре Д. Ђорђевић, потврђена је оригиналност ове дисертације. Утврђено је подударане текста у износу од 0%.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Сагледавање докторске дисертације кроз референтну и коришћену литературу има нарочити значај због поменуте методе систематичног прегледа литературе као основе за идентификацију најрелевантнијих теоријских достигнућа. Систематичност и преглед садржаја петнаест водећих часописа у домену планирања омогућило је да кандидаткиња идентификује водеће ауторе у области и да се реферише на најрелевантнија достигнућа у теорији планирања. Систематичност и аналитичност у читању и анализи текстова најбоље се сагледава кроз табеларне приказе и прилоге у којима се издвајају најважнија истраживачка питања постављена у радовима најцитиранијих аутора (у циљу идентификације специфичних аспеката и тема, односно препознавања специфичних проблема којима се истраживање бави), секундарни извори који се користе у раду (у циљу идентификације интелектуалног наслеђа, интерпретације и истраживања теоретичара планирања, али и других додирних дисциплина), примарни извори и примењене методе (у циљу идентификације методолошких поступака за истраживање теме вредносног расуђивања, али и сета писаних и усмених

докумената који се том приликом могу користити) и основни елементи дискусије и закључци (у циљу идентификације основних ставова аутора, резултата истраживања и питања за даља истраживања).

Списак библиографских јединица указује да је кандидаткиња упозната са најреферентнијим савременим теоријским достигнућима, што је нарочито сагледиво у чињеници да је само 6 од 171 референци коришћених у дисертацији објављено пре 2000. године. Поред тога, кандидаткиња на одговарајући начин интегрише различита теоријска становишта, користи литературу за аргументацију ставова у истраживању. Доследност у примени и интеграцији резултата омогућили су да се различити теоријски ставови уграде у теоријску поставку модела вредносног расуђивања града.

Имајући у виду одабрани метод, доминантни извори у дефинисању теоријског оквира имају научни чланци објављени у водећим научним часописима у периоду од 2002. до 2017. године. Приликом анализе студија случаја најзаступљенији извори односе се на планске и законске документе, записнике, одлуке, решења, закључке, као и званичне интернет презентације пројеката, дневних новина, који су омогућили сагледавање и разумевање јавног дискурса у пракси развоја града.

Као најзначајнији извори коришћени у истраживању издвајају се:

- Albrechts, L. (2003). Planning and power: towards an emancipatory planning approach. *Environment and Planning C*, 21(6), 905–924.
- Alexander, E. (2013). Values in Planning and Design: A Process Perspective on Ethics in Forming the Built Environment. In C. Basta, & S. Moroni, *Ethics, Design and Planning of the Built Environment* (pp. 3–22). Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- Alexander, E. (2010). Planning, Policy and the Public Interest: Planning Regimes and Planners' Ethics and Practices. *International Planning Studies*, 15(2), 143–162.
- Campbell, H. (2006). Just Planning. The Art of Situated Ethical Judgment. *Journal of Planning Education and Research*, 26(1), 92–106.
- Campbell, H. (2002). Planning: An Idea of Value. *The Town Planning Review*, 73(3), 271–288.
- Campbell, H. (2012). 'Planning ethics' and rediscovering the idea of Planning. *Planning Theory*, 11(4), 379–399.
- Campbell, H., Tait, M. & Watkins, C. (2014). Is There Space for Better Planning in a Neoliberal World? Implications for Planning Practice and Theory. *Journal of Planning Education and Research*, 34(1), 45–59.
- Flyvbjerg, B. (2004). Phronetic planning research: theoretical and methodological reflections. *Planning Theory and Practice*, 5(3), 283–306.
- Friedmann, J. (2000). The good city: in defense of utopian thinking. *International Journal of Urban and Regional Research*, 24(2), 460–472.
- Friedmann, J. (2011). The Good City: In Defense of Utopian Thinking. In J. Friedmann, *Insurgencies Essays in Planning Theory* (pp. 144–163). London, New York: Routledge.
- Gunder, M. (2003). Passionate planning for the others' desire: an agonistic response to the dark side of planning. *Progress in Planning*, 60(3), 235–319.
- Hendler, S. (1995). *Planning ethics. A Reader in Planning Theory, Practice and Education*. New Brunswick, New Jersey: Center for Urban Policy Research.

- Klosterman, R. E. (1978). Foundations for Normative Planning. *Journal of the American Institute of Planners*, 44(1), 37–46.
- Sanyal, B. (2002). Globalization, Ethical Compromise and Planning Theory. *Planning Theory*, 1(2), 116–123.
- Stein, S. M. & Harper, T. L. (2003). Power, Trust and Planning. *Journal of Planning Education and Research*, 23(2), 125–139.
- Stein, S. M. & Harper, T. L. (2005). Rawl' s Justice as Fairness: A Moral Basis for Contemporary Plannign Theory. *Planning Theory*, 9(2), 147–172.
- Tait, M. (2016). Planning and the Public Interest: Still a Relevant Concept for Planners? *Planning Theory*, 15(4), 335–343.
- Watson, V. (2002). The Usefulness of Normative Planning Theories in the Context of Sub Saharian Africa. *Planning Theory*, 1(1), 27-52.
- Watson, V. (2003). Conflicting Rationalities: Implication for Planning Theory and Ethics. *Planning Theory and Practice*, 4(4), 395–407.
- Winkler, T. & Duminy, J. (2016). Planning to Change the World? Questioning the Normative Ethics of Planning Theories. *Planning Theory*, 15(2), 111-129.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

У оквиру рада на докторској дисертацији кандидаткиња Александра Д. Ђорђевић применила је скуп истраживачких метода у циљу провере научних хипотеза: систематични преглед литературе, метод анализе садржаја и критичке анализе и метод студије случаја. Примењене научне методе одабране су у складу са темом, проблемом и предметом истраживања и омогућавају адекватну проверу постављених хипотеза.

Систематични преглед литературе представља основни методолошки алат који је примењен у истраживању и дефинисању теоријског оквира. Овај метод представља иновативни облик истраживања у домену планирања чијом применом је докторска дисертација у погледу примењене методологије дала допринос развоју нових истраживачких приступа у праћењу развоја теоријске мисли. У поглављу 1.6. Научне методе, као и у прилозима 7.1, 7.2 и 7.3 кандидаткиња детаљно образлаже примењени начин спровођења систематичног прегледа литературе и нуди комплетну документациону основу. Посебно вредан аспект у оквиру примене метода анализе садржаја и критичке анализе препознатих текстова представљају дијаграми, који су рађени за сваки анализирани текст и којима је омогућено сагледавање основних теоријских концепата, референтних теоретичара, али и закључака и отворених питања у оквиру специфичних аспеката истраживања.

Посебно вредно поглавље докторске дисертације под називом Научне методе, заједно са пратећим прилозима, садржи јасно образложен начин селекције часописа, одабир референтних чланака, начин анализе садржаја текстова, систематизацију теоријске мисли, али и превођење у модел и његово тестирање у локалном контексту.

Кандидаткиња користи методу студије случаја за анализу примера праксе развоја градова у Србији у својству полигона за испитивање могућности примене концептуалног модела и дефинисање локално специфичних услова за даље унапређење модела. Избор студија случаја је заснована на критеријумима који укључују: дугорочност процеса развоја простора, већи

просторни обухват, односно случајеве који су изазвали пажњу шире јавности, али и различит ниво ангажовања приватног, јавног и цивилног сектора у контексту иницирања пројекта, обезбеђивање финансијске подршке, израде планске документације итд. У контексту вредносног расуђивања, студије случаја прати и дискурзивна анализа, која је као квалитативни облик истраживања имала за циљ да објасни одређени облик понашања. Вредан је и начин на који кандидаткиња анализира студије случаја фокусирајући се на контекст, хронологију догађаја кроз идентификацију кључних акција, активности, докумената, просторних промена и анализу актера и хронологије њиховог укључивања који су такође представљени кроз дијаграме. На основу креираног концептуалног модела, извршена је евалуација пројеката како би се утврдили доминантни аспекти који усмеравају вредносно расуђивање у Србији.

У закључном делу, извршена је систематизација и интерпретација добијених резултата на основу којих су дефинисане смернице за унапређење легитимности планирања, дефинисање регулаторних инструмената и формирање платформе за евалуацију пројеката и истраживање у планирању, али и приказане главне могућности и ограничења примене креираног модела.

3.4. Применљивост остварених резултата

Практична примена резултата истраживања спроведеног у докторској дисертацији може имати широку употребу у области архитектуре, односно уже области урбанизма, као:

- полазиште за даље продубљивање и преиспитивање процеса и аспеката који усмеравају вредносно расуђивање у дефинисању *доброг* као основног легитимишућег фактора планирања,
- метод за идентификацију водећих аспеката вредносног расуђивања у дефинисању *доброг* у пракси развоја града,
- основ за развој нових метода и приступа у евалуацији процеса и продуката планирања,
- основ за успостављање критичке платформе која треба да допринесе експертском расуђивању у пракси развоја града и да створи већу свест међу планерима о значају враћања питању *доброг*, чиме би се дугорочно допринело бољој општој позицији планера у друштву,
- основ за разумевање ефеката вредносног расуђивања на процес и продукте планирања на конкретним случајевима, самим тим и на едукацију свих заинтересованих страна и редефинисање улоге планера,
- повод за увођење промена у едукацији планера у односу на тему етике у планирању.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација Александре Д. Ђорђевић показује да је кандидаткиња достигла способност самосталног научног рада, која је сагледива првенствено кроз одабир теме, али и кроз систематизацију и примену стеченог знања из теорије планирања у виду модела вредносног расуђивања. Поред тога, кандидаткиња је стекла специфична знања из области етике и планирања, примене специфичних метода, као и способност примене и интерпретације резултата.

Комисија је на основу увида у целокупан рад изложен у докторској дисертацији, као и на основу научно-истраживачких резултата уверена да кандидаткиња Александра Д. Ђорђевић поседује неопходна знања и способности за успешан самостални научни рад и да ће на тај начин доприносити развоју савремене теорије и праксе у области архитектура, односно уже научне области урбанизам.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Основни научни доприноси који су остварени у дисертацији и који представљају допринос унапређењу научних знања односе се на неколико остварених резултата истраживања. Први научни резултат односи се на извршену анализу заступљености и еволуције теме о *добром* у планирању у савременој теоријској мисли у циљу разумевања и идентификовања изазова који се постављају пред планирање у савременом контексту. Други значајан резултат и допринос односи се на структурирање најрелевантнијих постојећих теоријских достигнућа према аспектима вредносног расуђивања о *добром*, омогућавање визуелног и хронолошког сагледавања еволуције теме и успостављање релације између теоријских ставова истраживача у оквиру појединачних тема.

Најважнији допринос докторске дисертације представља примена научно засноване методологије и формирање теоријски заснованог модела за праћење и анализирање вредносног расуђивања о *добром* у пракси развоја града и утврђивање критеријума за идентификацију доминантних аспеката који усмеравају вредносно расуђивање. Последњи значајан резултат односи се на идентификацију локално специфичних услова за примену модела, као и на указивање на потенцијале примене креираног модела за редефинисање легитимности планирања, регулаторног оквира, евалуације процеса и продуката планирања и истраживања у контексту праксе планирања у Србији.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији се користи метода систематичног прегледа литературе, која није довољно заступљена у теорији планирања, како на међународном, тако и на националном нивоу. Имајући то у виду, кандидаткиња на иновативан начин примењује ову методу за разумевање и систематизацију развоја теоријске мисли о *добром* у планирању. Кључни допринос сагледава се у утврђивању аспеката који утичу на вредносно расуђивање о *добром* у пракси развоја града, односно у успостављању релација између различитих теоријских становишта и теоретичара планирања и додирних дисциплина.

Кандидаткиња користи стечена теоријска знања за дефинисање концептуалног модела вредносног расуђивања. Модел вредносног расуђивања на иновативан начин успоставља релације и повезује савремена теоријска гледишта кроз аспекте моћи, правде, јавног интереса, дијалога, политике и морфологије у контексту вредносног расуђивања. Иако су ови аспекти појединачно истраживани у локалном контексту, докторска дисертација кандидаткиње Александре Ђорђевић фокусира се на вредносно расуђивање као етичку норму и на тај начин се разликује од претходних истраживања јер, са једне стране,

успоставља релације између наведених аспеката, а са друге испитује њихов утицај на процес дефинисања доброг.

Допринос ове дисертације је и у томе што се фокусира на релацију *доброг* и планирања, односно етике и планирања, проблематизујући ову тему и у локалном контексту. Такође, у докторској дисертацији су дефинисане смернице за постојећу праксу развоја града у складу са резултатима примењеног модела.

4.3. Верификација научних доприноса

M20 – Радови објављени у научним часописима међународног значаја

- **M22.** Radosavljević, U., Dorđević, A., Živković, J., Lalović, K. & Đukanović, Z. (2019) Educational Projects for Linking Place Branding and Urban Planning in Serbia, European Planning Studies, forthcoming, DOI: 10.1080/09654313.2019.1701296
- **M22.** Radosavljević, U., Dorđević, A., Lalović, K., Živković, J., Đukanović, Z. (2019). Nodes and Networks: The Generative Role of Cultural Heritage for Urban Revival in Kikinda. Sustainability 11, 2509. 10.3390/su11092509
- **M24.** Radosavljević, U., Dorđević, A. & Živković, J. (2015) „Business improvement districts as a management instrument for city center’s regeneration in Serbia“. Facta Universitatis Series: Architecture and Civil Engineering, vol. 13 (1): 11–22, Niš:University of Niš, ISSN 0354-4605 DOI: 10.2298/FUACE1501011R, UDC 711.523(497.11); 711.4-168(497.11)
- Milojević, M., Maruna, M., Djordjević, A. (2019) Transition of collective land in modernistic residential settings in New Belgrade, Serbia. Land, 8, 174. DOI:10.3390/land8110174. SSCI (Часопис Land (ISSN 2073-445X), издавачке куће MDPI, је од 2019. године уврштен у цитатну базу Social Science Citation Index (SSCI – Web of Science).

M30 – Зборници међународних научних скупова

- **M34.** Djordjevic, A. (2019). The notion of ‘the Good’ – Towards a conceptual model for a value-based philosophy in planning practice”. 12th CITTA International Conference on Planning Research. 19–20 Септембар, Порто. Публиковање у процесу.
- **M34.** Djordjević, A., Radosavljević, J., & Bugarski, J. (2019). Street frontage between socialism and neoliberalism – Case study Belgrade, Milutin Milankovic Boulevard. 26th ISUF International Seminar on Urban Form - Cities as Assemblages, (p. 135). 2–6. July Nicosia, Cyprus
- **M34.** Kantarek, A. A., Djokic, V., Kwiatkowski, K., Niković, A., Korbel, W., Djordjevic, A., Samuels, I. (2019). “Plot by plot urbanism”. Mapping post-socialist changes in urban tissues of Krakow and Belgrade. 26th ISUF International Seminar on Urban Form - Cities as Assemblages, (p. 163). 2–6. July Nicosia, Cyprus
- **M34.** Samuels, I., Kantarek, A. A., Djordjevic, A. (2019). Post socialist or global capitalist? Recent urban form in Belgrade and Krakow compared with developments in the UK. in Čamprag, N., and Anshika, S. (eds.): Three Decades of Post-socialist Transition. Conference Programme. (p. 53). Darmstadt. [Book], 17–18. Maj 2019.

- **M34.** Radosavljević, U., Ilić, A., Đorđević, A. (2018). Strengthening cultural identity of the city of Smederevo by sustainable gastrourism in rural communities. UNIFood Conference. Belgrade, 5. Октобар
- **M33.** Đokić, V., Đorđević, A., Zorić, A. (2018). Department store's role in modernization and "demodernization" of city centers in ex-Yugoslavia. Urban Form and Social Context: from Traditions to Newest Demands: Proceedings of the XXV ISUF International Conference, Krasnoyarsk, July 5–9, 2018 / Scientific Editors : I. Kukina, I. Fedchenko, Ia. Chui. стр. 230–239 ISBN 978-5-7638-4127-5
- **M33.** Radosavljević, J., Đorđević, A., Kostić, M. (2018). Informality and cultural landscape in belgrade riverside. CUI '18 Vi. International Contemporary urban issues conference. Conference Proceedings ISBN 978-605-81593-9-6, 7. Децембар, Истанбул, Турска
- **M33.** Đorđević, A., Radosavljević, J, Bugarski, J. (2018). Planning airports in heroic times of Yugoslavia – looking backwards in order to understand the present. ECTP-CEU Young planners workshop - Airports, cities and urban development, стр. 70–86, ISBN: 978-2-9601363-5-7, EAN: 9782960136357
- **M33.** Lalović, K., Đorđević, A., Radosavljević, J. (2017). Cooperative gis platform for improving resilience to household risks – Case study of Ada Medjica on Sava river in Belgrade. In (ed.) Dženana Bijedić, Aleksandra Krstić-Furundžić, Mevludin Zečević, Places and technologies 2017 - Keeping up with technologies in the context of urban and rural synergy - Book of conference proceedings. Сарајево: Архитектонски факултет Универзитета у Сарајеву. стр 323–331, ISBN 978-9958-691-56-0 COBISS.BH-ID 24131590
- **M33.** Đukić, A., Đorđević, A., Vukmirović, M. (2017). Using space syntax model in typo morphological studies - understanding the transformation of urban form and urban life of the edge blocks of New Belgrade. In (ed.) Dženana Bijedić, Aleksandra Krstić-Furundžić, Mevludin Zečević, Places and technologies 2017 - Keeping up with technologies in the context of urban and rural synergy - Book of conference proceedings. Сарајево: Архитектонски факултет Универзитета у Сарајеву. стр 526 –535, ISBN 978-9958-691-56-0 COBISS.BH-ID 24131590
- **M33.** Радосављевић, У., Ђорђевић, А. и Радосављевић, Ј. (2017) Улога едукације у креативном коришћењу културног наслеђа Кикинде. Рад представљен на међународној конференцији „Очување и унапређење историјских градова“ у периоду од 9. до 12. маја 2017. године у Сремским Карловцима. Зборник радова у припреми. ISBN 978-86-80929-38-5.
- **M31.** Радосављевић, У., Ђорђевић, А. и Радосављевић, Ј. (2016) Инструменти урбаног менаџмента за локални развој (плениумски рад, предавање по позиву). У (Ур.) Д., Филиповић, В. Шећеров и З. Радосављевић, Шести научно-стручни скуп са међународним учешћем Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља / уредници Дејан Филиповић, Велимир Шећеров, Зоран Радосављевић, Асоцијација просторних планера Србије, Универзитет у Београду, Географски факултет, pp. 43–52, isbn: 978-86-6283-040-1, Србија, 2–4. Jun, 2016
- **M33.** Milovanović Rodić, D., Madžarević, M., Đorđević, A. (2015) Natural Disasters as a Warning and a Lesson: Urban Planning for Efficient Disaster Risk Management And Resilient Cities. U Branko, (ed.) Zbornik radova XL Naučno stručni skup Održavanje mašina i opreme (str. 87–98). Beograd - Budva: Institut za istraživanja i projektovanja u privredi. ISBN 978-86-84231-39-2

- **M33.** Radosavljević, U., Lalović, K. & Dorđević, A. (2013) „Sustainable Urban Development & Concept of Mobility Management in Belgrade“- In N. Martins (Ed.), Proceedings of the International Conference Sustainable Urban & Transport Planning – SUTP, Belgrade: United Nations Development Programme (UNDP) Serbia, Belgrade 16–17 May, pp. 78-90, ISBN 978-7728-201-1.

M40 - Националне монографије, тематски зборници

- **M44.** Živković, J., Dorđević, A. (2016). Otvoreni urbani prostori u prilagođavanju gradova klimatskim promenama: preporuke za gradove Srbije u M.Pucar, M. Nenković-Riznić, Prostorni, ekološki, energetska i društveni aspekti razvoja naselja i klimatske promene. IAUS Posebna izdanja br. 78 ISBN 978-86-80329-85-7
- **M45.** Радосављевић, Ј., Бугарски, Ј., Ђорђевић, А., Душмановић, А. (2015). Процес и кораци у изради мастер пројекта „Отпорни градови: Управљање ризиком од катастрофа“ у Иновативни методолошки приступ изради мастер рада: Допринос едукацији профила урбанисте, уредници: Маруна, М., Чолић, Р., Београд, 2015. ISBN 978-86-7924-152-8

Остали објављени радови

- Đokić, V., Zorić, A., Dorđević, A. (2020). „Belgrade“ Department stores: setbacks, challenges and new perspectives on an old commercial Model [I grandi magazzini „Belgrado“: decadenza, sfide e nuove prospettive di un vecchio modello commerciale]. *U+D urban form and design*. Vol 11/12. pp. 24–34.
- Dorđević, A., Milojević, M. (2018). Burgages and partayas. *Urban Morphology*. Vol. 22, 2. pp. 157–159
- Bugarski, J., Dorđević, A., Dušmanović, A., Radosavljević, J., Zorić, A., (2016). Student Initiative “New Housing Models for People Threatened by Floods“ in (eds. J.Fokdal and C.Zehner) Resilient Cities, Urban Disaster Risk Management in Serbia, Report on the results of the case study research project, Urban Management Program, Technical University Berlin in collaboration with University of Belgrade, Faculty of Architecture, Master Program Integrated Urbanism, Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Ambero Consulting, Municipality of Obrenovac. Berlin, February 2016, pp 20-23. ISBN 978-3-9812769-1

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и анализе дисертације кандидаткиње Александре Д. Ђорђевић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа допринос ужој научној области урбанизам кроз формирање теоријско методолошког модела вредносног расуђивања. Примена истраживања у пракси развоја града могућа је и у научном и практичном смислу употребом модела за редефинисање легитимности планирања, преиспитивање регулаторног оквира, као и за увођење нових методолошких алата за евалуацију процеса и продуката планирања у специфичним транзиционим друштвено-економским условима у Србији. Кандидаткиња је способан за самостални научно-истраживачки рад с обзиром на досадашње научно-истраживачко искуство, стечено кроз рад на самој дисертацији, учешће на међународним научно-истраживачким пројектима, као и у односу на број научних радова из области урбанизма, пре свега оних у међународним научним часописима и конференцијама.

У складу са наведеним, Комисија предлаже Наставном и научно-уметничком већу Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом „Добро у планирању: Модел вредносног расуђивања у пракси развоја града“, кандидаткиње Александре Д. Ђорђевић, мастер инжењера архитектуре и мастер инжењера урбанизма и регионалног развоја, прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 07.06.2020. године

Чланови Комисије

др Владан Ђокић редовни професор, председник комисије
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Марија Маруна, редовни професор, ментор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Урош Радосављевић, ванредни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Велимир Шећеров, редовни професор
Универзитет у Београду, Географски факултет
